

Forvaltningsplan for hjortevilt for

Åsnes og Våler

-Mål og retningslinjer-

2026-2035

Vedtatt **XX.XX.20XX** i Utvalg for miljø, plan og teknisk i Våler
Vedtatt **XX.XX.20XX** i Utvalg for samfunn og infrastruktur i Åsnes

Forord

I Forskrift om forvaltning av hjortevilt §3 av 15.02.2012, endret den 08.01.2016 fastslås kommunenes ansvar for å utarbeide kommunale mål for utviklingen av hjorteviltbestandene. Slike kommunale målsettinger skal være både målbare og etterprøvbare. Målene skal bl.a. ta hensyn til opplysninger om beitegrunnlag, bestandsutvikling, skader på jord- og skogbruk og omfanget av viltulykker på veg og bane.

To eller flere kommuner bør samarbeide om felles mål for hjorteviltbestandene når det er hensiktsmessig å samordne bestandsplanleggingen over kommunegrensene.

Felles landbrukskontor for Våler og Åsnes har utarbeidet planen for Våler og Åsnes kommuner. Den er vedtatt politisk i begge kommuner i **XX 2026**. Den forrige planen fra 2016 gjaldt for perioden 2016 -2025 og ble i 2022 revidert i forbindelse med utarbeidelse av nye bestandsplaner for elg for perioden 2022-2024.

Planen skal være et styringsverktøy for kommunen og rettighetshaverne og sikre at forvaltningen skjer langsiktig, kunnskapsbasert og i tråd med nasjonale føringer og skal legges til grunn ved utarbeidelse og godkjenning av fremtidige bestandsplaner.

Det er viktig for kommunen å ha en god dialog med rettighetshaverne. Planen har vært sendt på høring i valdområdene og lagt ut til offentlig høring.

Innhold

1.	Innledning.....	5
2.	Rammeverk, sentrale lover og forskrifter	5
3.	Områdebeskrivelse	7
3.1	Naturforhold.....	7
3.2	Grunneierforhold.....	7
3.3	Elg-, hjort- og rådyrvald	7
3.4	Minsteareal for elg-, hjort og rådyr	9
3.5	Måleparametre i hjorteviltforvaltningen	10
3.6	Tolking av måleparametre.....	10
4.	Hjortevilt, Bestandsstatus	11
4.1	Elg	11
4.2	Rådyr.....	17
4.3	Hjort.....	18
5.	Målsettinger	19
5.1	Felles ambisjoner for forvaltning av hjorteviltet.....	19
5.2	Målsettinger for hver art	21
5.2.1	Elg	21
5.2.2	Rådyr.....	23
5.2.3	Hjort.....	24
6.	Bestandsplaner	25
6.1.1	Elg.	25
6.1.2	Hjort.....	26
6.1.3	Rådyr.....	26

7. Jakttidsrammer.....	26
8. Hjorteviltet og trafikk	27
9. Beite.....	29
9.1 Beitetaksering.....	30
10. Elg og rovdyr.....	30
11. Organisering, Ansvar og Kontroll.....	31
11.1 Aktører.....	31
11.2 Ansvarsområder	32
11.3 Kontroll.....	33
12. Viltfond	33
12.1 Formål.....	33
12.2 Retningslinjer.....	33
13. Handlingsplan, oppsummering.....	34
13.1 Konkrete mål og tiltak for hver art.....	34
14. Vedlegg - frister	36

1. Innledning

Elg, hjort og rådyr utgjør en viktig ressurs som skal forvaltes på en målrettet og bevisst måte. I næringssammenheng er det særlig elgjakta som utgjør et viktig økonomisk bidrag for rettighetshaverne. Rådyr og hjort har også et potensiale for å gi næringsinntekter for grunneierne. Hvordan vi forvalter hjorteviltstammene våre har betydning for både det biologiske mangfoldet, kvaliteten på skogen og muligheter for økonomisk og rekreasjonsmessig utnyttelse. For mange er elgjakta en viktig kilde til livskvalitet.

Innenfor elgforvaltningen er det flere kryssende interesser. Skogeiere som får store beiteskader vil ønske en mindre elgstamme for å sikre framtidsskogen mens jegere som regel ønsker en stor elgstamme. En stor elgstamme medfører flere elgpåkjørsler i trafikken med store konsekvenser for de involverte.

Elgbestanden har de siste årene vært i nedgang, dette skyldes til dels en bevisst økt avskyting tidligere år, men også de siste årene stor predasjon fra ulv i områdene i ulvesona øst for Glomma. Hjortebestanden er svakt økende i kommunene. Hjorten er en relativt «ny» art i våre områder. For skogbruket kan dette medføre nye utfordringer med beiting på gran. For jegerstanden er det interessant med et utvidet jakttilbud.

Rådyrbestanden vil variere med rovviltbelastning og kulde/snømengde vinterstid.

Forvaltningsplanen for hjortevilt i Åsnes og Våler skal være et overordnet dokument som klargjør kommunenes målsettinger med hensyn til hjorteviltstammen. Planen gjelder for begge kommunene med unntak av Statskogs arealer i Gravberget som ligger under Trysil kommunes hjorteviltplan og Statskogs areal vest i Våler som ligger under hjorteviltplanen til Løten kommune.

Planen gis status som temaplan og har en varighet på 10 år.

Behovet for rullering av planen vurderes hvert 3. år, i forkant av rettighetshavernes 3-årige avskytingsplaner for elg, hjort og rådyr.

Planen planlegges rullert i 2031 i forbindelse med utarbeidelse av nye bestandsplaner for elg, hjort og rådyr perioden 2031-2033. Planen kan rulleres tidligere dersom det er behov for det.

2. Rammeverk, sentrale lover og forskrifter

Det er Stortinget gjennom Landbruksdirektoratet som legger rammer for hvordan hjorteviltforvaltningen skal gjennomføres. Disse utøver sin politikk gjennom Fylkeskommunen og ut til kommunene. Det er rettighetshaverne som har ansvaret for å utarbeide bestandsplaner i tråd med offentlige føringer. Kommunen har avgjørelsesmyndighet i hjorteviltforvaltningen og er den naturlige samarbeidspartner for rettighetshaversiden.

Nedenfor gjengis noen sentrale lover og forskrifter som er styrende for hjorteviltforvaltningen.

Lov om forvaltning av naturens mangfold (Naturmangfoldloven) av 19.juni 2009, sist endret 1.januar 2026

§1 Formål.

Lovens formål er at naturen med dens biologiske, landskapsmessige og geologiske mangfold og økologiske prosesser tas vare på ved bærekraftig bruk og vern, også slik at den gir grunnlag for menneskenes virksomhet, kultur, helse og trivsel, nå og i framtiden, også som grunnlag for samisk kultur.

Lov om jakt, fangst og felling av vilt mv (viltressursloven) av 1.juli 2026

§1. Formål.

Lovens formål er å sikre at forvaltning av viltressursene gjennom jakt, fangst, felling og annen håndtering av vilt skjer på en bærekraftig og forsvarlig måte, i samsvar med naturmangfoldloven og dyrevelferdsloven.

Forskrift om forvaltning av hjortevilt (Hjorteviltforskriften) av 8. januar 2016

§1. Formål.

Formålet med denne forskriften er at forvaltningen av hjortevilt ivaretar bestandenes og leveområdenes produktivitet og mangfold. Det skal legges til rette for en lokal og bærekraftig forvaltning med sikte på nærings- og rekreasjonsmessig bruk av hjorteviltressursene. Forvaltningen skal videre sikre bestandsstørrelser som fører til at hjortevilt ikke forårsaker uakseptable skader og ulemper på andre samfunnsinteresser.

Forskrift om utøvelse av jakt, felling og fangst av 22.mars 2002, sist endret 1.juli 2026

§1 Formål.

Formålet med denne forskriften er å bidra til at

- a) jakt- og fangsttradisjonene føres videre gjennom høsting av viltproduksjonen til gode for landbruksnæringen og friluftslivet*
- b) jakt-, fellings- og fangstutøvelsen ikke påfører viltet unødige lidelser, og*
- c) jakt-, fellings- og fangstutøvelsen ikke volder fare for mennesker, husdyr eller eiendom*

Lov om skogbruk (skogbrukslova) av 27.mai 2005, sist endret 1.januar 2025

§1. Formål.

denne lova har til formål å fremme ei bærekraftig forvaltning av skogressursene i landet med sikte på aktiv og nasjonal verdiskaping, og å sikre det biologiske mangfoldet, omsyn til landskapet, friluftslivet og kulturverdiane i skogen.

§9, 2. ledd.

Der beiting av hjortevilt fører til vesentlege skadar på skog som er under forynging, eller der beiting er ei vesentleg hindring for å overhalda plikta til å forynge skog etter §6 i denne lova, skal kommunen som viltorgan vurdere om det er behov for å regulere bestanden av hjortevilt slik at beitetrykket blir redusert.

3. Områdebeskrivelse

3.1 Naturforhold

Areal og geologi

Åsnes og Våler kommuner ligger i Solør i Innlandet fylke. Området omfattes av 2 landskapsregioner, «Østlandets skogtrakter» og «Nedre dalbygder på Østlandet». Skogtraktene deles inn i Solør/Odalskjølen vest for Glomma, og Finnskogen øst for Glomma.

Skoglandskapet ligger i den sørlige barskogregion hvor gran- og furuskogen er dominerende. Innover Finnskogen er det store områder med store løsmasseavsetninger med åser som stikker opp i landskapet. Vest for Glomma domineres landskapet av skogåser med gran og myrkjøler med furuskog.

Kulturlandskapet langs Glommadalføret preges av store, flate landbruksarealer med varierende innslag av skog, både gran, furu og en god del lauvskog.

Grunnfjellet består for det meste av næringsfattige bergarter dominert av gneiss og granitt. Dette gir opphav til en relativt næringsfattig vegetasjon. Men enkelte steder har vi rester av innslag av basiske dypbergarter og næringsrike bergarter som stedvis gir frodig vegetasjon og skog med høy bonitet.

Klima

Området har tradisjonelt et typisk stabilt innlandsklima med høy sommertemperatur og lav vintertemperatur. Vinterstid kan det være store snømengder. Dette har betydning for viltet, både med tanke på mattilgang og vandringsmønster. Års-nedbøren ligger rundt 600-650 mm.

Skogtilstand

Skogområdene er preget av relativt intensivt drevet skogbruk over lang tid. Måten skogen drives på har stor betydning for beitetilgangen til hjorteviltet. Det er et godt utbygd skogsbilvegnett og det aller meste av området er relativt enkelt tilgjengelig for rasjonell skogsdrift.

3.2 Grunneierforhold

Det er stor variasjon i eiendomsstruktur og eierforhold i området. Enkelte steder er det utstrakt teigblanding med lange, smale skogteiger, mens det andre steder er rasjonelle og store enheter. Dette gir utfordringer på rettighetshaversiden i forhold til en god organisering av jaktutøvelsen.

Totalt har vi ca 1.300 skogeiere og jaktrettighetshavere i de to kommunene til sammen.

3.3 Elg-, hjort- og rådyrvald

Elgen blir i dag forvaltet gjennom flerårige bestandsplaner i relativt store vald. I Åsnes er arealet delt opp i 4 vald og i Våler er det 5 vald. I tillegg blir areal eid av Statskog SF forvaltet av nabokommuner. Innenfor valdene har vi jaktfelter av varierende størrelse, noen med forvaltningsplaner og noen med direkte tildeling. I Åsnes inngår 2 vald i et bestandsplanområde. Som tellende areal i hjorteviltforvaltningen regnes hovedsakelig skog og myrarealer.

I **Åsnes** har vi følgende tellende areal (2025):

Åsnes Finnskog Driftsplanområde.	245.269 daa
Hof Finnskog Driftsplanområde.	159.050 daa
Åsnes Nordre Driftsplanområde.	308.425 daa
Vestmarka viltstellområde.	131.648 daa
Statskog, Gravberget (Forvaltes av Sve-Nor storvald og administreres av Trysil kommune)	31.235 daa
Sum jaktareal, elg i Åsnes:	875.627 daa

I **Våler** har vi (2025):

Risbergsmarka Vilt og utmarkslag (inkludert 3.000 daa i Elverum)	64.258 daa
Oppistua elgvald	8.400 daa
Våler midtre elgforvaltning.	204.749 daa
Bergesiden elgforvaltning.	101.299 daa
Rud/Nordaberget elgforvaltning.	76.552 daa
Statskog	
Gravberget elgforvaltning. (inngår i Sve-Nor storvald og administreres av Trysil kommune).	152.139 daa
Brattlia, vest i Våler (forvaltes av Løten kommune)	12.792 daa
Sum jaktareal elg i Våler:	620.189 daa

Hjortejakta øst for Glomma forvaltes gjennom Åsnes og Våler hjortevald med godkjent bestandsplan. Vest for Glomma forvaltes hjortejakta gjennom elgjaktvaldene og andre grunneiersammenslutninger. Kommunen gir årlig direkte tildeling etter Hjorteviltforskriften §18.

For rådyrjakta variere arealene fra store vald med forvaltningsplan eller vald med kvotefri tildeling etter hjorteviltforskriften §20 til direkte tildeling til enkeltgrunneiere med sammenhengende areal over minstearealet.

Samarbeid på tvers av enkelteiendommer er helt avgjørende for å kunne forvalte hjorteviltet på en målrettet måte. Det oppfordres fra landbrukskontorets side om at nabovald snakker sammen og diskuterer målsetninger og avskytningsstrategier som bidrar til at større områder har harmonisert syn på forvaltningen.

Innenfor ulvesona er det spesielt viktig at områdene snakker sammen på tvers av kommunegrenser da vi vet at ulverevir benytter store områder.

Spesielt for valdene innenfor ulvesona – øst for Glomma- hvor predasjon fra ulveflokker som bruke flere vald, er det viktig med dialog.

Det innebærer at avskytingsprofilen vil være noe forskjellig øst og vest for Glomma og det er vedtatt differensierte minsteareal på elg. Det er også et ønske at mindre vald ser på muligheten for å slå seg sammen til større enheter.

Elgbestanden ser ingen landegrenser og forskning viser at mye elg vandrer mellom Norge og Sverige på sommer- og vinterbeite. Det oppfordres til dialog over landegrenser for de valdene som har grenser mot naboland.

3.4 Minsteareal for elg-, hjort og rådyr

Minstearealet for jakt på hjortedyr er i henhold til Forskrift av 01.07.2026 (Åsnes) og 01.07.2026 (Våler):

Art	Minsteareal i daa	Minsteareal i daa
Kommune	Åsnes	Våler
Elg vest for Glomma	1.750	1.750
Elg øst for Glomma	7.000	4.000
Hjort vest for Glomma	5.000	5.000
Hjort øst for Glomma	25.000	25.000
Rådyr	500	500

Tabellen viser at det er forskjellig minsteareal på elg i de to kommunene og at det er differensiert mellom øst og vest for Glomma pga ulvesona. For hjort og rådyr er det samme minsteareal, men det er differensiert øst og vest for Glomma da bestanden av hjort virker mer etablert på vestsiden.

Minstearealet er størrelsen på det tellende arealet som skal ligge til grunn for hver fellingstillatelse som jaktrettighetshaverne har krav på. Minstearealet bestemmer også det minst sammenhengende området som kommunen kan godkjenne som et vald.

Minstearealet kan fastsettes ulikt i ulike deler av kommunen. Endring av minsteareal må fremmes for kommunen innen 15.januar. Kommunen kan avvike fra fastsatt minsteareal med 50 prosent opp eller ned. Fravikelse fra minstearealet er et enkeltvedtak som skal gjelde for et bestemt geografisk område og for en bestemt tidsperiode, fortrinnsvis kun ett år.

3.5 Måleparametre i hjorteviltforvaltningen

For å vite om vi er på rett veg med å nå målene for bestandsutviklingen er det en rekke måleparametre vi kan bruke. Disse måleparametrene beskriver både bestandsutvikling, bestandsstruktur og dyrenes kondisjon. Kommunen og rettighetshaverne kan bruke disse til å vurdere om bestanden er i balanse med beiteressursene, om jaktuttaket er riktig tilpasset og om utviklingen går i retning av målsetningen for planperioden.

Måleparametre	Hva den måler	Hvorfor den er viktig	Datakilde
Sett dyr-data	Tetthet, kjønnsforhold, kalveproduksjon	Viser bestandsutvikling og struktur over tid	Jegere registrerer i Hjorteviltregisteret
Fellingstatistikk	Antall felte dyr, alder, kjønn	Viser jaktuttak og om uttaket følger målsetningene	Fellingsrapport fra valdene i Hjorteviltregisteret
Slaktevekter	Kondisjon, vekst, ernæringsstatus	Følsom indikator for beitetrykk og bestandstetthet	Jegere registrerer i Hjorteviltregisteret
Kalveproduksjon	Klav pr ku, tvillingrate	Viser reproduksjon, ytelse og kondisjon	Jegere registrerer i Hjorteviltregisteret
Beitetilstand	Beiteskader, vegetasjonstilstand	Viser om bestanden er i balanse med beiteressursene	Beitetaksering i felt
Fallviltdata	Trafikkdrepte dyr, sykdom, kondisjon	Avdekker trender som ikke fanges i jaktmaterialet	Fallviltregistreringer i Hjorteviltregisteret

3.6 Tolking av måleparametre

Bestandsutvikling

- Sett dyr-data - høyere observasjoner pr jegerdagsverk tyder på økende bestand. Lavere tall kan indikere nedgang eller endret atferd. Kalv pr ku og tvillingrate viser reproduksjon og kondisjon.
- Fellingsstatistikk – endringer i antall felte dyr må sees i sammenheng med kvoter og sett dyr-data. Høy andel voksne hunndyr i uttaket reduserer bestanden, mens høyt uttak av kalv/ungdyr stabiliserer eller øker den.

Kondisjon

- Slaktevekter – stabile eller økende slaktevekter viser god kondisjon og beitetilgang. Fallende vekter over flere år kan tyde på for høy bestandstetthet eller dårlig kondisjon.

- Kalveproduksjon – høy kalveproduksjon viser god kondisjon hos morder. Lav produksjon eller lav kalveoverlevelse kan skyldes dårlig kondisjon, klima eller rovdyrpredasjon.

Beite og miljø

- Beitetilstand – mye beiteskader på nøkkelarter (furu, rogn, osp og selje) indikerer for høy bestand. God foryngelse og lite beiteskader viser balanse mellom bestand og beiteressurser.
- Fallviltdata – mange trafikkdrepte dyr kan tyde på høy bestand eller trekkaktivitet. Sykdomsfunn og kondisjon hos fallvilt kan bekrefte trender i jaktmaterialet.

4. Hjortevilt, Bestandsstatus

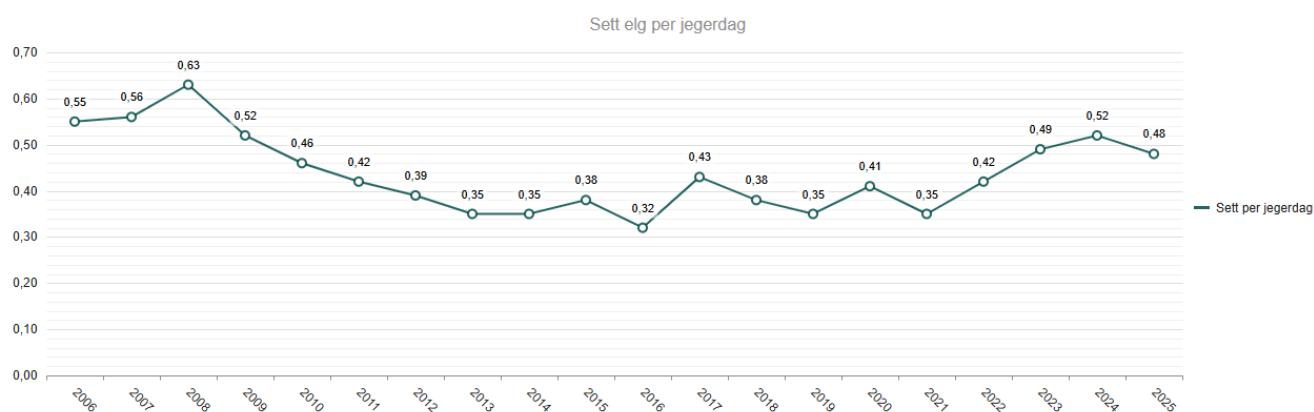
4.1 Elg

Tallmaterialene hentes fra Hjorteviltregisteret som bygger på jegerens egne observasjoner under jakta. Det er viktig at jegerne registrerer sett elg - og sett hjort - observasjonene på rett måte.

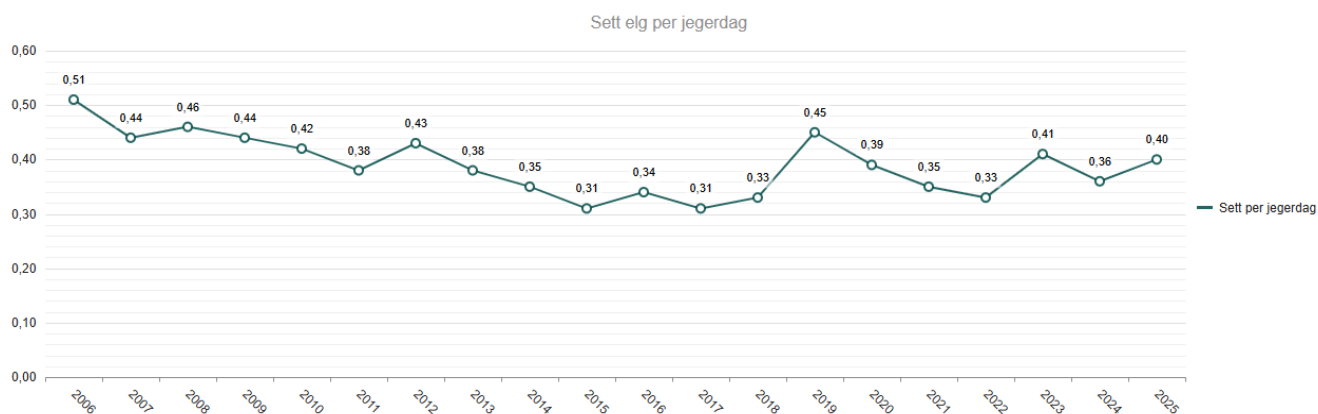
*Frem til 2017 skulle flere observasjoner av samme dyr ikke registreres i skjemaet. **Fra og med 2018 skal ALLE observasjoner av dyr under jakta registreres, uavhengig av om dyret er sett tidligere samme dag av samme jeger eller andre jegere på jaktlaget. Det er altså summen av alle jegerens observasjoner pr. dag som skal registreres.***

Tidligere registreringer skulle gi en indikasjon på antall dyr i stammen, mens tallene fra 2018 nå bare forteller hvor mange dyr hver enkelt jeger ser pr. dag. Ny tellemåte vil derfor i en stabil elgstamme gi et høyere antall observasjoner i «sett-elg»-skjemaet enn tidligere (før 2018).

Det er mistanke om at flere jeger fortsatt bruker feil metode, og at noen fører en mellomløsning mellom de to metodene.

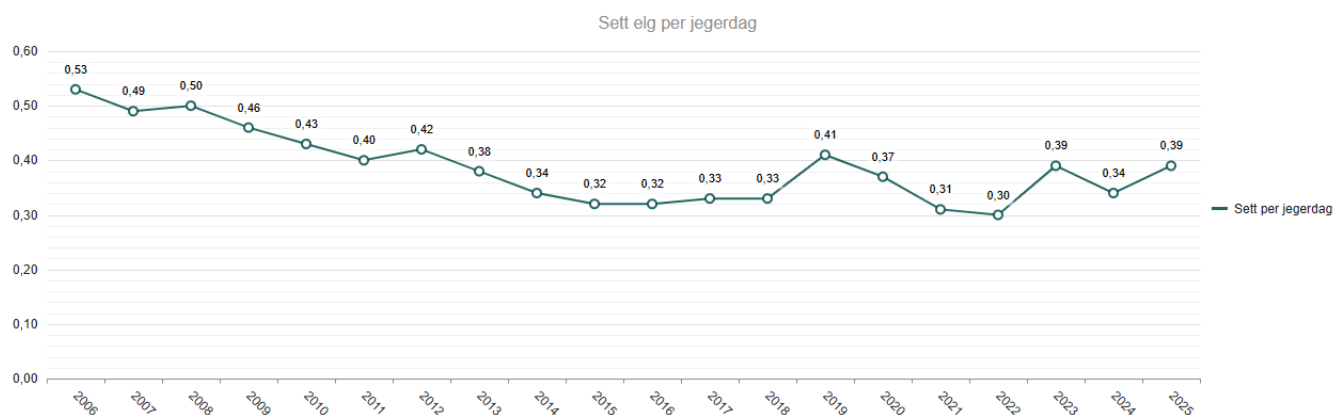

Figur 1. Våler - sett elg pr jegerdag gir uttrykk for den relative utviklingen i bestandsstørrelsen.

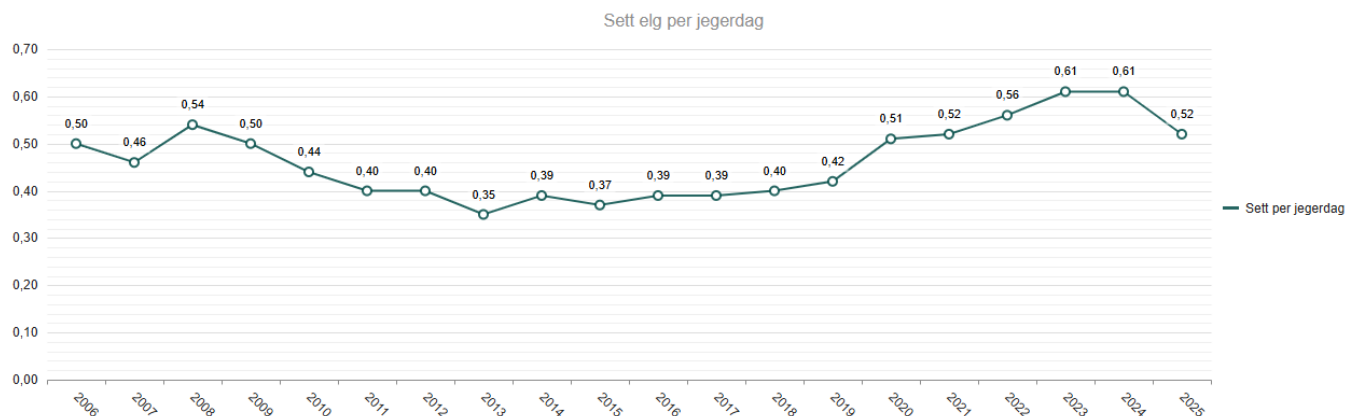

Figur 2. Åsnes - sett elg pr jegerdag gir uttrykk for den relative utviklingen i bestandsstørrelsen.

Kommentar: For begge kommuner er trenden lik, antallet elg sett pr. jegerdagsverk har gått nedover frem til 2016–2018 da observasjonene tok seg noe opp for så å gå litt nedover og så oppover igjen. For Våler er trenden mest tydelig i årene fra 2008 til 2016 mens tallene går noe opp igjen i 2017 for så å ha en liten nedgang i 2018/2019. Tallene for 2020 er noe stigende for så å få en nedgang igjen i 2021. Fra 2022 har tallene økt noe før vi har en nedgang igjen i 2025. Åsnes har hatt en mer jevn nedgang fra 2006 frem til 2018 for så å ha en oppgang. Tallene for 2020 viser en nedgang med ytterligere nedgang i 2021 og 2022. I 2023 var det en liten oppgang før en ny nedgang i 2024 og oppgang i 2025. Tilfeldigheter kan slå ut enkelte år og gi usikre resultater. Men en så tydelig trend i begge kommuner over flere år, kan ikke tolkes på annen måte enn at elgbestanden er redusert, men at trenden viser at stammen har stabilisert seg og muligens er økende.

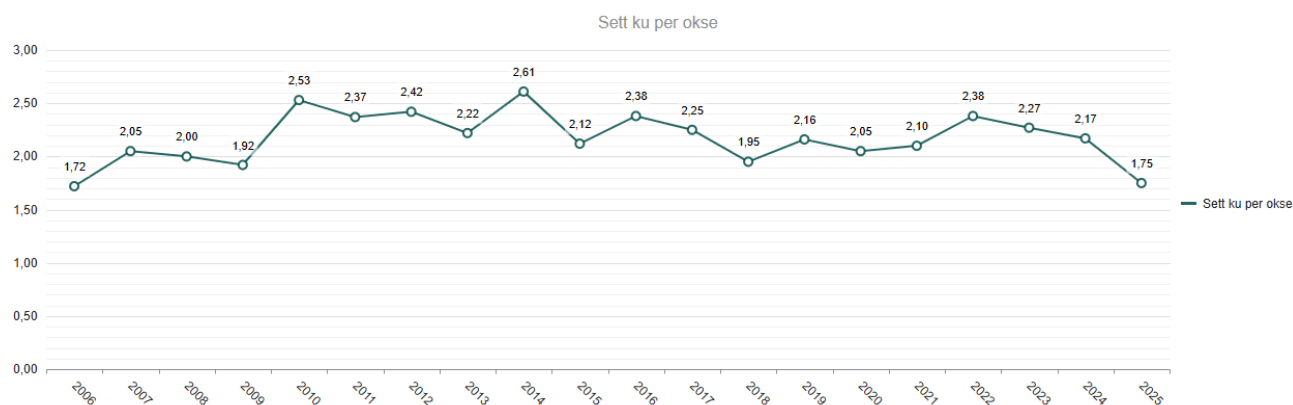

Figur 3. Sett elg pr jegerdag for begge kommunene slått sammen, øst for Glomma (innenfor ulvesonen).

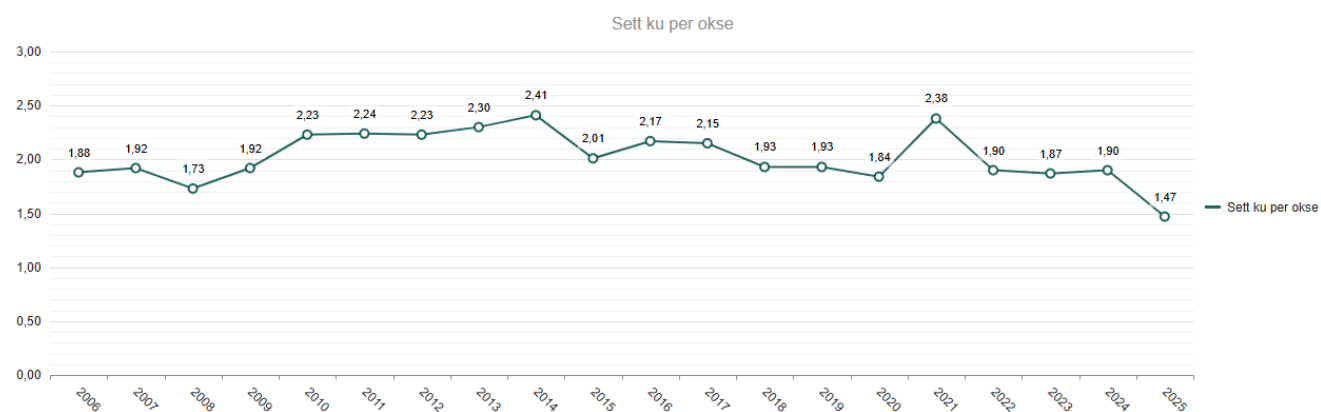

Figur 4. Sett elg pr jegerdag for begge kommunene slått sammen og vest for Glomma (utenfor ulvesonen).

Kommentar: Observasjoner av elg under jakta er redusert på østsiden av Glomma i tiden 2006 til 2022, fra 0,53 sett elg pr. jegerdagsverk i 2006 til i overkant av 0,3 i 2022. Fra 2023 har vi hatt en økning til 0,39 sett elg pr. jegerdag i 2025. For vestsiden av Glomma er observasjonene redusert fra 0,54 observerte elg pr. jegerdagsverk i 2008 til noe under 0,35 i 2013 for så å øke til i overkant av 0,6 i 2024. Det var en nedgang i 2025 til 0,52 sett elg pr. jegerdag.

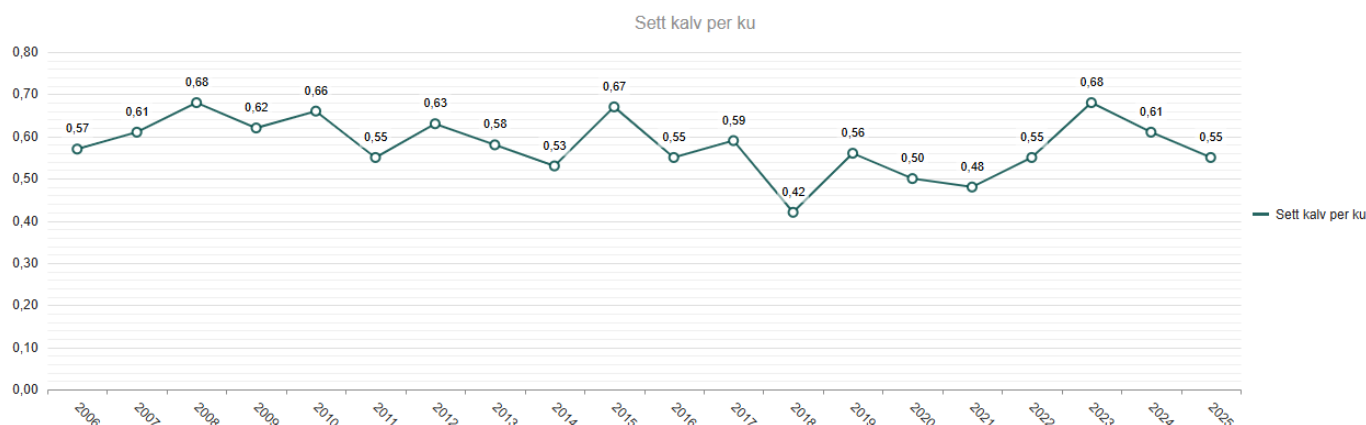
Figur 5. Sett ku pr okse i Våler

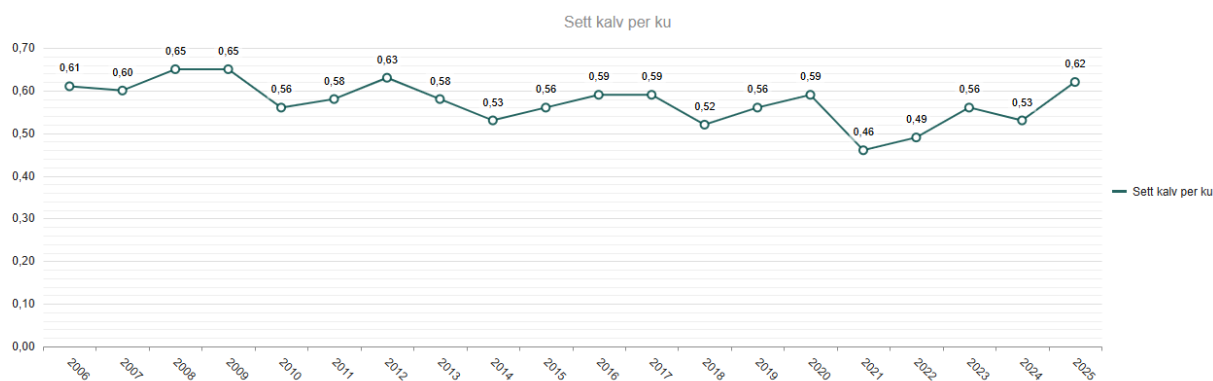
Figur 6. Sett ku pr okse i Åsnes

Kommentar: Andelen sett ku i forhold til sett okse er over tid økende i begge kommuner frem til 2014. Fra 2015 er nedadgående i begge kommuner. For Våler ligger forholdet sett ku pr sett okse i 2022 på 2,38 og er tydelig synkende i 2025 til 1,75 ku pr okse. For Åsnes var det en topp i 2021 på 2,38 sett ku pr sett okse med en tydelig synkende trend til 1,47 sett ku pr okse i 2025. forholdstallet i underkant av Tallene antyder at det kan være en for hard avskyting på okser over tid i forhold til ku for å holde en god kjønnsfordeling i stammen.

Det er grunn til bekymring over den tilsynelatende lave okseandelen. Det kan føre til lavere bedekningsgrad hos de produktive kuene, som igjen gir mindre kalveproduksjon. Få store okser kan også forårsake seinere brunst, seinere kalving på våren og dermed lettere dyr. Slaktevektene på elgen over hele Østlandet går ned. Det kan være riktig å ha en høyere andel kuer enn okser i stammen, men det anbefales i utgangspunktet ikke å ha et ku/okse-forhold på mer enn 1,8 - 2,0. Spesielle forhold kan imidlertid gjøre at tallet kan tillates å være høyere.

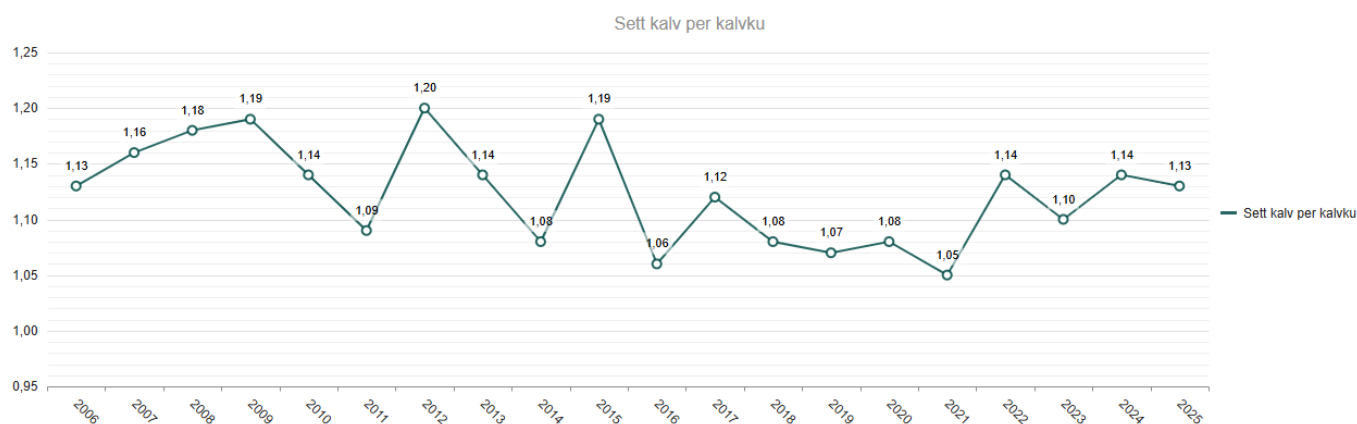
Figur 7. Viser hvordan produksjonen i elgbestanden utvikler seg, vist ved antall kalver pr. observerte ku i Våler

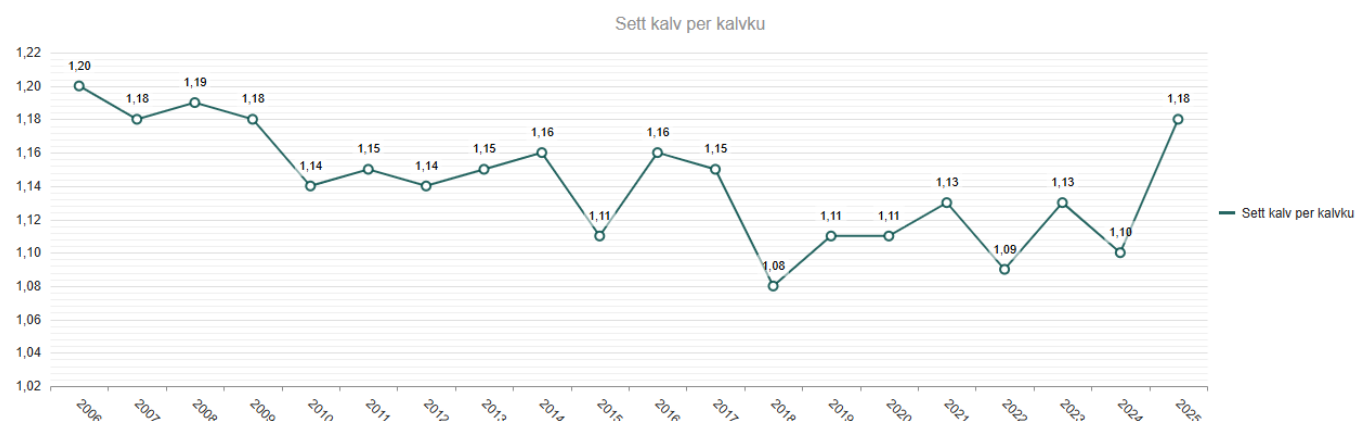
Figur 8. Viser hvordan produksjonen i elgbestanden utvikler seg, vist ved antall kalver pr. observerte ku i Åsnes

Kommentar: Trenden i begge kommuner er den samme fram til 2018. Fra 2018 gikk tallene litt opp for så å gå nedover igjen. Våler merker nedgangen fra 2020, mens Åsnes har stor nedgang i 2021. Våler har hatt en økning i sett klav pr ku fra 2021 til 2023 for så å ha en nedgang til 0,55 sett klav pr ku i 2025. Åsnes har fra 2022 hatt en positiv utvikling og lå på 0,62 sett klav pr ku i 2025.

Det viser at stammens produktivitet over tid blir utfordret grunnet predasjon fra ulv og at det rammer områder i større eller mindre grad avhengig av om det er yngling og hvor ynglingen finner sted.

Figur 9. Viser hyppigheten av tvillingfødsler hos elgkuer med kalv. For eksempel verdi 1,25 betyr at ¼ del av alle kuer med kalv, har tvilling kalver i Våler.

Figur 10. Viser hyppigheten av tvillingfødsler hos elgkuer med kalv. For eksempel verdi 1,25 betyr at ¼ del av alle kuer med kalv, har tvilling kalver i Åsnes.

Kommentar: Tendensen er den samme i begge kommuner. Andelen kuer med tvilling kalver har gått opp og ned frem til 2021/2022 for så å stige til 1,13 sett kalv pr kalvku i Våler og 1,18 sett kalv pr kalvku i Åsnes i 2025. Tvillingrate påvirkes blant annet av kyrenes alderssammensetning fordi sannsynligheten for å få tvillinger er størst for kyr eldre enn 4-5 år- det kan tolkes slik at vi har en økende alder på kuene i våre kommuner.

Vektutvikling

Slaktevektene på elg viser ingen tydelig trend. For hele Østlandet er gjennomsnittsvektene svakt fallende, men for Våler og Åsnes holder vektene seg relativt stabile.

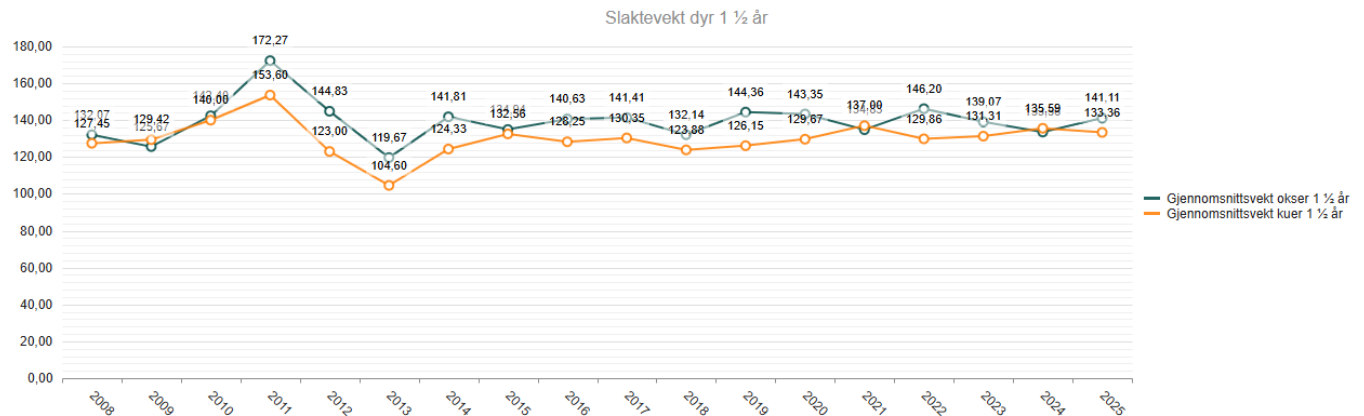

Fig. 11. Utvikling i gjennomsnittlige slaktevekter for elg 1 ½-åringer i Våler

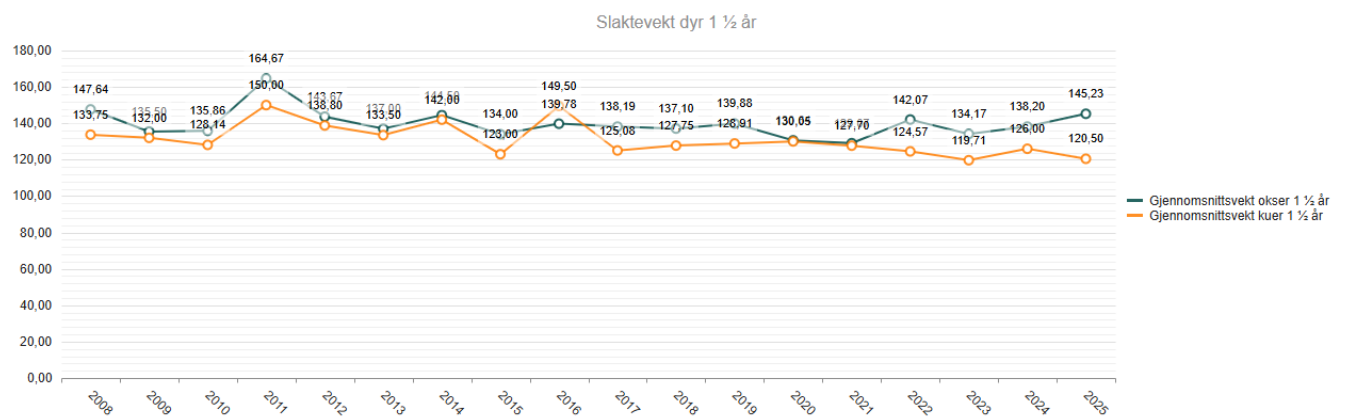

Fig. 12. Utvikling i gjennomsnittlige slaktevekter for elg 1 ½-åringer i Åsnes

En tett hjorteviltstamme øker faren for utvikling av sykdommer og parasitter. Man har til nå hatt relativt lite parasitter og sykdom på elgen i vårt område. Våler og Åsnes er med i Norsk Institutt for naturforskning sitt prosjekt for å kartlegge forekomst av parasitter. Her samles det inn møtt og vevsprøver fra elg og hjort.

I 2022 ble hundens dvergbendelmark påvist hos en elg felt i Stor-Elvdal. Dette var første påvisning i Norge. Høsten 2023 ble det påvist fire tilfeller i Røros (1) og Åmot (3) og i 2024 ble ett tilfelle påvist i Rendalen kommune. Prosjektet «Elgmark» øker oppmerksomheten om parasitten og jaktlagene bes om å sjekke lunger og lever for slike parasittblærer.

Hjortelusflua øker i antall, etter at den først ble påvist i vårt område for noen få år tilbake. Flua er avhengig av hjortevilt som vertsdyr. Det spekuleres i om hjortelusflua er årsaken til elgens hårtap.

Det er grunn til å tro at en tett hjorteviltstamme bidrar til å øke utbredelsen av denne, i tillegg til klimaendringer.

Elgbrems/nesebrems er også et økende problem i Skandinavia. Dette er foreløpig ikke betraktet som et problem i vårt område, men det oppfordres til å undersøke felte dyr og melde fra om funn.

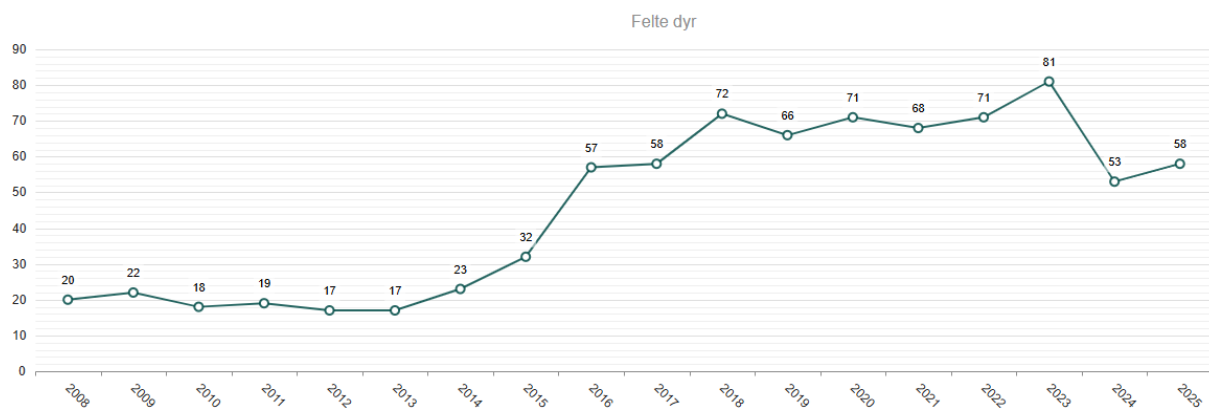
Skrantesjuka, eller Chronic Wasting Disease (CWD), er en prionsjukdom som i flere tiår har vært kjent hos hjortedyr i Nord-Amerika. I 2016 ble denne alvorlige dyresjukdommen for første gang påvist hos villrein og elg i Norge, og i 2017 ble den også påvist på hjort. Så langt er det påvist CWD på 21 villrein, 3 hjort og 17 elg. Forekomsten av CWD på elg og hjort er av den atypiske varianten som ikke er smittsom. I 2016 ble det tatt CWD-prøver av alle skutte elg i Våler og Åsnes. Det anbefales alltid å ta prøver av risikodyr hvor man mistenker smitte. Det tas i tillegg CWD-prøver av alt fallvilt over 1 år.

Som en følge av CWD funn i Norge kom Forskrift om tiltak for å begrense spredning av Chronic Wasting Disease (CWD). Forskriften forbyr også utlegging av fôr og slikkesteiner (saltsteiner) til ville hjortedyr.

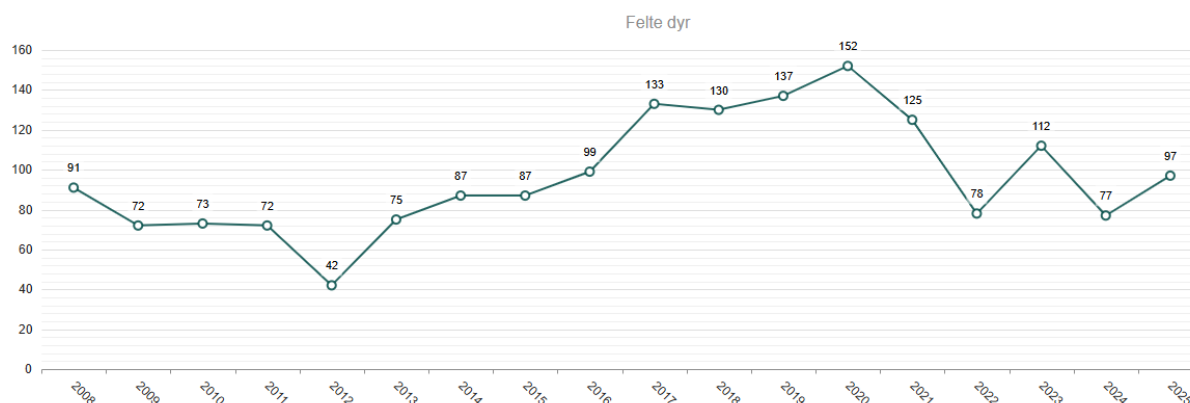
4.2 Rådyr

For rådyr finnes det ikke tilsvarende registreringer som for elg. Bestanden vil svinge kraftig ut fra forholdene om vinteren og variasjoner i predatorbestanden. Det er særlig rev og gaupe som har rådyr på menyen, men også ulven tar en del rådyr. Rådyret har stor reproduksjonskapasitet, og dette bidrar også til store svingninger i bestanden. Vi har ikke data for begge kommunene lengre tilbake enn 2008. Dataene er også beheftet med feil på grunn av manglende innrapportering.

Våler

Åsnes

Kommentar: Tabellene over viser en ganske jevn årlig stigende avskyting av rådyr frem til 2020 (Åsnes)/2023(Våler). Det tyder på en økning av bestanden som sannsynligvis skyldes milde og snøfattige vintre. Gjennomsnittet for påkjørsler av rådyr fra 2020-2022 har ligget på 53 rådyr i Våler og 52 rådyr i Åsnes. Tallene for siste 3 års periode for årene 2023-2025 har ligget på 41 rådyr i Våler og 78 rådyr i Åsnes. I 2023 ble minstearealet redusert fra 1.000 daa til 500 daa i begge kommuner dette som et tiltak for å tilrettelegge for økt uttak av rådyr. Det er grunn til å tro at den økende ulvebestanden også tar en del rådyr i områdene øst for Glomma.

4.3 Hjort

Hjorten er en relativt «ny» art i forvaltningssammenheng i Våler og Åsnes. Det finnes ingen veldig lang datarekke tilbake i tid som kan vise utvikling i stammen. Inntrykket er likevel at hjorten er på veg til å etablere seg i våre kommuner. Det skytes årlig bare et lavt antall hjort i kommunene i forhold til kvoten. Det finnes pr i dag ingen registreringer for sett-hjort da hjort ofte felles som en bifangst i elgjakta.

Det er et felles hjorteviltområde for Våler og Åsnes øst for Glomma med unntak av Statskog, mens det deles ut enkelt fellingstillatelser vest for Glomma. I 2023 ble det differensiert minsteareal for hjort øst og vest for Glomma og minstearealet på vestsiden ble redusert da det observeres mer stedegen hjort på vestsiden. Disse dyrene er nok av en stamme som deles med Løten/Stange og Odalens kommunene.

I Våler har vi data fra 2014 – 2025:

Fig.13 Kvote og felling av hjort i Våler 2014-2025

År	kvote	Felt						Felt totalt
		hannkalv	hunnskalv	hanndyr 1 ½ år	hunnsdyr 1 ½ år	hanndyr eldre	hunnsdyr eldre	
2014	20	1	2	0	0	0	1	4
2015	20	0	0	0	1	0	0	1
2016	15	1	0	2	1	0	0	4
2017	15	0	0	1	0	1	0	2
2018	16	0	0	1	0	1	0	2
2019	15	0	0	2	0	1	1	4

2020	18	0	0	1	1	0	0	2
2021	18	1	0	0	0	1	0	2
2022	17	1	1	1	0	1	2	6
2023	41	2	0	0	2	2	0	6
2024	41	0	2	0	1	0	0	3
2025	41	0	0	1	0	3	3	6

I Åsnes har vi data fra 2009-25:

Fig. 14 Kvote og felling av hjort i Åsnes 2009-2025

År	kvote	Felt						Felt totalt
		hannkalv	hunncalv	hannedyr 1 ½ år	hunndyr 1 ½ år	hannedyr eldre	hunndyr eldre	
2009	13	0	0	0	0	1	0	1
2010	14	0	0	0	1	0	0	1
2011	14	1	0	1	0	0	1	3
2012	22	0	1	2	0	2	1	6
2013	24	0	0	1	0	2	0	3
2014	25	0	1	0	0	3	0	4
2015	25	0	2	1	0	2	1	6
2016	36	0	0	1	0	4	1	6
2017	40	0	1	1	0	1	0	3
2018	45	1	0	0	1	3	1	6
2019	40	0	1	4	1	1	0	7
2020	40	0	0	1	1	2	1	5
2021	40	0	0	2	2	3	0	7
2022	35	0	1	1	2	4	0	8
2023	55	0	0	3	1	1	0	7
2024	55	1	1	1	0	3	0	6
2025	50	0	3	4	3	2	1	13

5. Målsettinger

5.1 Felles ambisjoner for forvaltning av hjorteviltet

I juni 2009 trådte Naturmangfoldloven i kraft, og denne setter sammen med viltressursloven rammene for all forvaltning av vilt. Forskrift av 08.01.2016 «Hjorteviltforskriften» angir en overordnet, nasjonal målsetting for hjorteviltforvaltningen:

«Formålet med denne forskriften er at forvaltningen av hjortevilt ivaretar bestandenes og leveområdenes produktivitet og mangfold. Det skal legges til rette for en lokal og bærekraftig forvaltning med sikte på nærings- og rekreasjonsmessig bruk av hjorteviltressursene. Forvaltningen skal videre sikre bestandsstørrelser som fører til at hjortevilt ikke forårsaker uakseptable skader og ulemper på andre samfunnsinteresser».

Hjorteviltforskriften skal bidra til at forvaltningen av hjortevilt ikke reduserer naturens produktivitet og mangfold. Alle hjorteviltartene er bidrag til naturens mangfold når de opptrer i bestandsstørrelser som er tilpasset sine respektive leveområder. Forskriften skal sammen med andre virkemidler brukes for å oppnå dette.

Miljødirektoratet og Landbruksdirektoratet vedtok i 2026 Strategi for forvaltning av hjortevilt 2026-2030. Strategiens visjon er *robuste bestander i en natur* og formålet er å ivareta samspillet mellom hjorteviltet og samfunnet på best mulig måte, herunder å:

- Basere seg på den til enhver tid mest oppdaterte og tilgjengelige kunnskapen.
- Sikre gode analyser av endringer knyttet til samspillet mellom hjortevilt og samfunn.
- Drive forvaltning med mål om å skape bestander av hjortevilt.

Strategien har følgende satsingsområder:

- Grenseløs forvaltning – hjorteviltet skal forvaltes uavhengig av menneskeskapte grenser.
- Arealbrukskonflikter – utvikle sameksistensen mellom hjorteviltet og samfunnet, hvor hjorteviltets grunnleggende behov blir ivaretatt.
- Vilthelse – bidra til best mulig dyrehelse og -velferd, og å begrense spredning av sykdommer på tvers av arter og områder.
- Fremtidens jaktutøvelse – bidra til at samfunnets verdier og normer realiseres i jaktutøvelsen.
- Hjortevilt som næring – øke verdiskapningen fra hjorteviltet – inkludert lokalt forankret næringsutvikling og nyskapning.

For Våler og Åsnes kommuner skal vi ha følgende ambisjoner for å sikre at målsettingen i den nasjonale forskriften oppfylles:

- **Størrelsen på bestandene av hjortevilt skal holdes på et nivå som til enhver tid vurderes som bærekraftig i forhold til biologisk mangfold, beitegrunnlag og bestandenes kvalitet.**

Dette innebærer at vi skal søke å opprettholde en biologisk forsvarlig kjønns- og aldersstruktur i stammen av både elg, hjort og rådyr. Vinterstammen skal bestå av produktive dyr i god kondisjon.

Bestandene skal søkes å holdes på et nivå der beitegraden på skog holdes på et akseptabelt nivå, innenfor biologisk bæreevne for skogen.

- **Antallet viltpåkjørsler i kommunene skal holdes på et lavest mulig nivå.**

Det innebærer at det skal arbeides for å redusere antallet viltpåkjørsler i kommunen gjennom påvirkningsarbeid ovenfor samferdselsmyndighetene (veg og jernbane) og informasjonsvirksomhet rettet mot befolkningen.

- **Rovdyrpresset mot hjorteviltstammen skal holdes på et akseptabelt nivå.**

Kommunene gir innspill til myndighetene i aktuelle høringssaker vedrørende rovviltforvaltning. Dette skal en fortsette med, og i tillegg drive aktivt påvirkningsarbeid ovenfor miljøvernmyndighetene og politiske fora for å få aksept hos myndighetene på de utfordringer kommunene i rovdyr-tette områder har.

- **Forvaltningen av hjorteviltet skal tilpasses andre samfunnsinteresser som bl.a. jord- og skogbruk, friluftsliv og andre jaktinteresser, slik at forvaltningen har en bred samfunnsaksept og legitimitet.**

5.2 Målsettinger for hver art

Målsettingene skal være velbegrunnede og målbare. Dette for at forvaltningsplanen skal kunne fungere som et tilstrekkelig måldokument, og danne grunnlaget for utarbeidelse av konkrete, flerårige bestandsplaner. Dette innebærer at målene må defineres innenfor de måleparametre som er tilgjengelige, årlige tall fra «sett-elg» og resultater fra beiterregistreringer.

5.2.1 Elg

Elgstammen har over tid blitt redusert i begge kommuner. Sett elg pr jegerdag lå på det høyeste med 0,63 i Våler (2008) og 0,51 i Åsnes (2006). Sett elg pr jegerdag gikk nedover til lavest registrering med 0,32 i Åsnes (2016) og 0,31 i Våler (2015 og 2017). Årsaken til dette var sammensatt. Vi hadde hatt en høy avskyting over mange år, og ulvens predasjon har betydning særlig for områdene øst for Glomma. Noe elg blir alltid stående i området gjennom vinteren. Av trekkende elg har en erfart at elgen vest for Glomma i hovedsak trekker nord/vestover til Løten. En del elg vest for Glomma i Våler trekker også over elva, og blir sammen med noe "stedegen" elg stående i områder nær bebyggelsen på østsiden, og kan forårsake beiteskader. Det trekker også elg fra alle kanter inn i de store vinterbeiteområdene, Kynndalen og Flisdalen. Tallene for Våler viser en stabilisering mellom 2026 og 2021 og en økning i sett elg fra 2021 på 0,35 sett elg pr jegerdag til 0,52 i 2024. Tallene for 2025 viste en liten nedadgående trend til 0,48 sett elg pr jegerdag. For Åsnes viser tallene en stabilisering mellom 2016 og 2018 og en økning i sett elg i 2029 til 0,45 sett elg pr jegerdag. Tallene har så gått nedover til 0,33 i 2022 for så å øke i 2023. Tallene for 2024 viste en liten nedadgående trend til 0,36 sett elg pr jegerdag, mens tallene for 2025 viste en økning til 0,40. Dette er samlet tall for hele kommunen og vil variere fra vald til vald og innenfor og utenfor rovviltsonen. I forrige planperiode ble det gjort tiltak ved å differensiere minstearealet innenfor og utenfor ulvesona. Minstearealet vest for Glomma er 1.750 daa, mens det øst for Glomma ligger på 4.000 daa i Våler og 7.000 daa i Åsnes.

Innenfor ulverevirene må en forvente at avgangen av spesielt kalv blir stor. En bør derfor legge opp en avskytingsprofil der en sparer produksjonsdyr. I disse områdene må en derfor akseptere at forholdet mellom ku/okse i stammen blir høyere enn utenfor ulverevirene.

Beitetakstene fra 2018 viser at vi nå har en beitegrad på 19 % på furu og 23 % på bjørk. Gran beites lite 0,4 %. Ut fra resultatene på siste års beitetakster kunne hjorteviltbestanden økes noe. Forbud om foring av hjortevilt kom etter funn av CWD i Norge – det ble søkt dispensasjon hos Mattilsynet noen år til foring, men etter et år med formangel har foringen av hjortevilt opphørt i Våler og Åsnes. Det var planlagt beitetakst i 2022/2023, men dette ble utsatt da det ble vurdert at bestanden fortsatt var under kontroll og at ikke var meldt om noen beiteskader. Beitetakster koster også mye penger og det ble derfor vurdert som ikke aktuelt. Behov for nye beitetakster har vært diskutert med elgvaldene på de årlige møtene etter endt jaktseong. Det er vært diskutert muligheten for å få kartlagt elgbestanden ved en elgtelling. Tidligere var dette mulig ved flytelling.

Dagens teknologi åpner for å få gjennomført dette ved bruk av droner. Dette er under utprøving i Sverige og det er et mål at dette kan gjennomføres i Våler og Åsnes i løpet av planperioden.

Produktiviteten i stammen har i forrige planperiode fra 2016 til 2025 en positiv utvikling samtidig som elgbestanden totalt går oppover. Andelen elgkuer med tvilling kalver har økt fra 1,08 til 1,18 i Åsnes og fra 0,08 til 1,13 i Våler, og andelen kuer med kalv går har økt fra 0,59 til 0,62 i Åsnes og ligger likt på 0,55 i Våler. Sett ku pr okse har hatt en positiv utvikling fra 2,17 til 1,47 i Åsnes og 2,38 til 1,75 i Våler så antall okser i stammen har økt. Ved redusert uttak av hunndyr vil kuenes gjennomsnittsalder øke og andelen som produserer tvillingkalver øke da vi vet at kuene må opp i en viss alder for å produsere 2 kalver. Økende predasjon fra ulv og bjørn vil kunne påvirke antall kalver i bestanden da vi har flere ulvepar/flokker samt streifende bjørn innenfor kommunegrensene. Studier viser at rovdypredasjon kan utgjøre en betydelig andel av elgene som mister livet hvert år og at ulv og bjørn tar i gjennomsnitt nær 11 prosent av elgene i de undersøkte områdene. Ulven står for 8,6 prosent og bjørnen for 2,3 prosent. Det er også store variasjoner fra år til år og mellom områder. Der det er få elger og ulverevirene er små, kan rovdyprenes påvirkning på elgbestanden bli stor. Er elgbestanden stor viser forskning at rovdyprenes påvirkning blir mindre.

Beitetilgangen har selvsagt en betydning. Hard beiting over lengre tid kan ha medført at næringsinnholdet i tilgjengelige beiteplanter har gått ned og at det tar tid før beitene henter seg in igjen, men forskning viser også at økt gjennomsnittstemperatur og klimaforandringer også påvirker beitegrunnlaget og hvilke parasitter som kan påvirke dyrene gjennom sesongen. Slaktevektene i Våler og Åsnes viser imidlertid ikke noen tydelig nedgang.

Å spare flere store okser vil ha flere positive effekter da det hevdes at store okser gjør at kuene kommer tidligere i brunst. Dette gir tidligere fødte kalver på våren og dertil høyere slaktevekter. Store okser gjør også at jaktopplevelsen for jegerne blir større. Over tid vil det også kunne oppnås en avlseffekt ved at bare de store oksene får føre sine gener videre. Driftsplanområdene bør komme fram til en felles strategi for å øke andelen voksne okser i elgbestanden. Fra kommunens side vil det legges vekt på dette ved godkjenning av nye avskytingsplaner. Andelen store okser i bestanden er vanskelig å måle, men ved å øke hanndyrandelen vil også andelen store okser øke.

Det bør være større fokus på hvilke dyr som går igjen i skogen etter jakta enn hvilke dyr som tas ut.

Rettighetshaverne bes om å samarbeide over større områder slik at hele årsleveområdene hensyntas og at man gjennom slike eksisterende samarbeid kan diskutere ulike løsninger som kan gi like føringer for langsiktige målsetninger. Nordre Finnskogen Elgregion og Elgregion Mjøsa Glomma er eksempler på samarbeid over store områder og kommunegrenser.

Mål:

- **Beitegraden skal holdes innenfor biologisk bæreevne. Ved neste beitetakst skal beitegraden være på max 35%.**
- **Forholdet mellom antallet ku/okse i bestanden skal ikke overstige 2,0. I områdene med stort predatortrykk (innenfor ulvesonen) skal tallet ligge under 3,0.**

- **Andelen store okser skal økes i forhold til dagens nivå.**
- **Antallet kalver skal opp på minimum 0,7 kalver pr. ku.
(Innenfor ulvesonen må det aksepteres lavere tall)**
- **Antallet kalver pr. kalvførende ku skal opp på minimum 1,2.
(Innenfor ulvesonen må det aksepteres lavere tall)**
- **Antallet trafikkdrepte elg skal reduseres i forhold til dagens nivå.**

Tiltak:

For å holde kontroll på beitegraden bør det gjennomføres beitetaksering med samme metode som tidligere i løpet av neste bestandsplanperiode i begge kommuner. Ved ny beitetaksering må i tillegg gran tas inn i takseringen. Det bør også vurderes om antall uskadde trær pr. daa. skal tas inn i takseringen, da det er dette tallet som er vesentlig for skogbruket. Det bør også være fokus på hvor store beiteskader som forårsakes av hjort og i hvilke områder.

Det er i dag ulikt minsteareal på elg i Våler og Åsnes og det er differensiert i og utenfor ulvesona. Minstearealet for elg ble satt opp fra 4.000 til 7.000 daa øst for Glomma i Åsnes fra 2025. Det er et langsiktig mål at bestandsmålet skal tilbake til 4.000 daa. Endring av minsteareal må fremmes for kommunen innen 15.januar. Kommunen kan avvike fra fastsatt minsteareal med 50 prosent opp eller ned. Fravik fra minstearealet er et enkeltvedtak som skal gjelde for et bestemt geografisk område og for en bestemt tidsperiode, fortrinnsvis kun ett år. Det bør vurderes fra jaktrettighetshaverne om det er behov for å endre på dette i forkant av hver bestandsplanperiode – ny periode fra 2028.

Det gjennomføres et årlig evalueringsmøte mellom elgjaktvaldene og kommunen. Her legger kommunen fram statistikk som viser utvikling av bestanden. Dersom statistikken viser at bestanden utvikler seg i en uønsket retning, skal det iverksettes tiltak. Godkjent avskytingsplan kan da revideres. Kommunen *kan* også med hjemmel i Hjorteviltforskriften trekke tilbake godkjenning av planen, men utgangspunktet er at rettighetshaverne og kommunen i fellesskap kommer fram til nødvendige endringer i avskytingen.

Rettighetshaverne og kommunene må sammen diskutere hvilke tiltak som skal settes i verk for å redusere antallet elgpåkjørsler. Dette skal være et fast tema på det årlige evalueringsmøtet mellom bestandsplanområdene og kommunene. Rettighetshaverne bør sørge for enkle tiltak på egen eiendom for å bedre siktforholdene langs vegen. Kommunen skal sammen med fallviltgruppa identifisere de hardest belastede strekningene langs veg og øve påtrykk mot vegmyndighetene og jernbaneverket for å få iverksatt skadeforebyggende tiltak.

5.2.2 Rådyr

Bestanden av rådyr påvirkes i stor grad av andre forhold enn jakt. Harde vintre med mye snø og predasjon av i hovedsak gaupe og rev gjør et stort innhogg i rådyrstammen. Det blir også påkjørt et stort antall rådyr årlig i trafikken. Det er derfor ikke mulig å sette opp et konkret mål for størrelsen på rådyrbestanden eller årlig jaktuttak.

Forvaltningsmessig kan vi imidlertid gjøre visse grep og minstearealet for tildeling av rådyr ble satt ned fra 1.000 daa til 500 daa i begge kommuner i 2023.

Det er ønskelig med grunneiersamarbeid i større vald på rådyr. Med direkte, årlig tildeling på mindre eiendommer mister grunneierne mulighet til å differensiere uttaket i forhold til tetthet i stammen, og forvaltningen blir ikke optimal. Områder som har et tellende areal på minst 20 ganger minstearealet kan i henhold til hjorteviltforskriften §20 etter søknad tildeles kvotefri jakt på rådyr.

Kommunen ønsker at flere rettighetshavere legger fram en flerårig plan for bestandsutviklingen og en avskytingsplan før det søkes om kvotefri jakt.

Mål:

- **Rettighetshaverne skal involveres mer i forvaltningen av rådyrstammen.**
- **Stammen skal holdes på et nivå med høy produktivitet og avkastning.**
- **Antallet påkjørsler på veg og bane skal reduseres.**

Tiltak:

Det skal stimuleres til at rettighetshaverne samarbeider på en bedre måte enn i dag slik at flere grunneiere sammen danner større rådyrvald. De vald som utgjør mer enn 20 ganger minstearealet og har en bestandsplan med avskytingsplan og aktuelle viltstelltiltak bør etter søknad få kvotefri jakt etter hjorteviltforskriften §20.

Avskytingen av rådyr kan økes i begge kommunene. Ved å tildele kvotefri jakt i flere områder gis det en større fleksibilitet og det kan i rådyrtette områder tas ut flere dyr. Høyere jaktuttak vil forhåpentligvis redusere antallet påkjørsler på veg og bane.

Bestandens størrelse vil variere fra år til år. I harde vintre med mye snø bør det vurderes hjelpetiltak som fôring. Søknaden skal godkjennes av Mattilsynet etter at Landbrukskontoret og fallviltgruppene sammen har vurdert plasseringen av foringsplassene i forhold til trafikkerte veger og jernbane.

5.2.3 Hjort

Mye tyder på at bestanden av hjort er økende, og vi har en felles hjortestamme med nabokommunene i nord, vest og syd. Merkeforsøk i Stange kommune har for eksempel vist at hjort fra Stange står i Åsnes og Våler, vest for Glomma i deler av året.

I en fase der hjorten er i ferd med å etablere seg, er det vanskelig å sette opp konkrete, målbare målsettinger. Ettersom bestanden vokser vil en høste erfaringer om de effekter en økt hjortestamme gir. Hvilken effekt gir f.eks. en økt hjortestamme på elgstammen? Hvor stor stamme av hjort er bærekraftig i forhold til beiting på skogen (særlig gran)?

Mål:

- **Beiteskader av hjort på skogen skal holdes på et lavt nivå.**
- **Stammen skal ha en biologisk forsvarlig kjønns- og aldersstruktur.**

Tiltak:

Kommunen skal sammen med grunneierne fortløpende vurdere bestanden av hjort i forhold til beiteskader på skog. Stammen skal stabiliseres på et lavt, men bærekraftig nivå.

Alle jaktlag pålegges å føre «sett hjort» i tillegg til «sett elg» skjema.

Dersom beiteskader oppstår ut over biologisk bæreevne skal kvotene økes. Minstearealene for hjort vurderes og endres ved behov.

Ved utstedelse av fellingstillatelse på hjort skal det tildeles dyr fordelt på begge kjønn og avskytingen skal gjenspeile sammensetningen i hjortestammen. Hjorten trekker tidligere enn elgen og det oppfordres til å danne større vald slik at man kan utnytte kvotene å felle dyrene i de områdene de oppholder seg i jakta.

6. Bestandsplaner

Kommunen kan etter søknad godkjenne en flerårig, maksimalt 5-årig, bestandsplan for et vald/driftsplanområde godkjent for jakt på elg og hjort, og som disponerer et areal på minimum 20 ganger minstearealet. For rådyr kan kommunen innvilge kvotefri jakt i områder som disponerer et sammenhengende arealer som er over 20 ganger minstearealet.

6.1.1 Elg.

Dagens bestandsplaner for elg i Våler og Åsnes har en varighet på tre år. Bakgrunnen for at bestandsplanene bare gjelder for tre år av gangen er at det synes vanskelig å planlegge utviklingen av en bestand i forhold til faren for uforutsette endringer i bestanden. Det skal godkjennes nye planer i begge kommuner for årene 2028-2030.

Ettersom de to kommunene forvaltes gjennom felles landbrukskontor for Våler og Åsnes, og de forvalter til dels samme elgstamme, samkjøres planene for samme tidsrom i begge kommuner.

Det forutsettes at det skal være god dialog mellom de forskjellige bestandsområdene under utarbeidelse av nye planer slik at målsetting og avskytingsprofil blir harmonisert innenfor områder med samme elgstamme og de samme utfordringene. Det innebærer at avskytingsprofilen kan være noe forskjellig øst og vest for Glomma.

Elgbestanden ser ingen landegrenser og forskning viser at mye elg vandrer mellom Norge og Sverige på sommer og vinterbeite. Det oppfordres til dialog over landegrenser for de valdene som har grenser mot naboland.

Predasjon av ulv vil kunne påvirke elgstammen negativt og medføre at målsetting og avskyting må revideres underveis i planperioden, selv med så korte perioder som 3 år. Med en fortsatt vekst i ulvestammen, som vi har sett de siste åra, kan vi risikere at vi ikke har noe høstingsbart overskudd i elgstammen i løpet av relativt kort tid. Forvaltningen av elgstammen er da i realiteten overlatt til rovdyr. Det skal derfor foretas en evaluering hvert år i planperioden.

For å opprettholde en stor kalveproduksjon innenfor ulvesonen øst for Glomma anbefales det at avskytingsprofilen endres slik at flere produksjonsdyr spares.

6.1.2 Hjort.

Det foreligger pr. i dag en bestandsplan for hjort og det er for Åsnes og Våler hjortevald. De andre fellingstillatelse på hjort tildeles årlig etter §18 – målrettet avskyting- i henhold til forskrift om forvaltning av hjortevilt. Med 25.000 daa minsteareal, må et vald/driftsplanområde være på minimum 500.000 daa for å kunne få godkjent bestandsplan. Det oppfordres til samarbeid mellom rettighetshaverne på tvers av forvaltningsområder slik at det kan utarbeides bestandsplaner for større områder. Avskytingsprosenten i forhold til tildelte dyr har til nå vært svært lav.

6.1.3 Rådyr.

For rådyr er det godkjente bestandsplaner for noen områder som får tildelt kvotefri jakt etter hjorteviltforskriften §20. Kommunen kan kreve bestandsplan for å tildele kvotefri jakt, og vil gjøre det for å bevisstgjøre grunneierne på deres forvaltningsansvar. I en bestandsplan for rådyr vil tiltak for å opprettholde eller øke rådyrstammen gjennom vinterfôring og andre hjelpetiltak være like viktig som selve avskytingsplanen. I avskytingsplanen vil det ikke stilles krav om tallfesting av antallet dyr i uttaket, men om fordeling i uttaket mellom kjønn og alder. Det er ønskelig at flere grunneiere går sammen til større områder som kan tildeles kvotefri jakt. De siste årene har flere elgvald overtatt forvaltningen av rådyr.

7. Jakttidsrammer

Jakttidsrammene for perioden 1.april 2022 – 31.mars 2028 er for hjortevilt i Åsnes og Våler:

Elg	25.09-23.12
Hjort	01.09-23.12
Rådyr	25.09-23.12
Voksen rådyrbukk	10.08-23.12

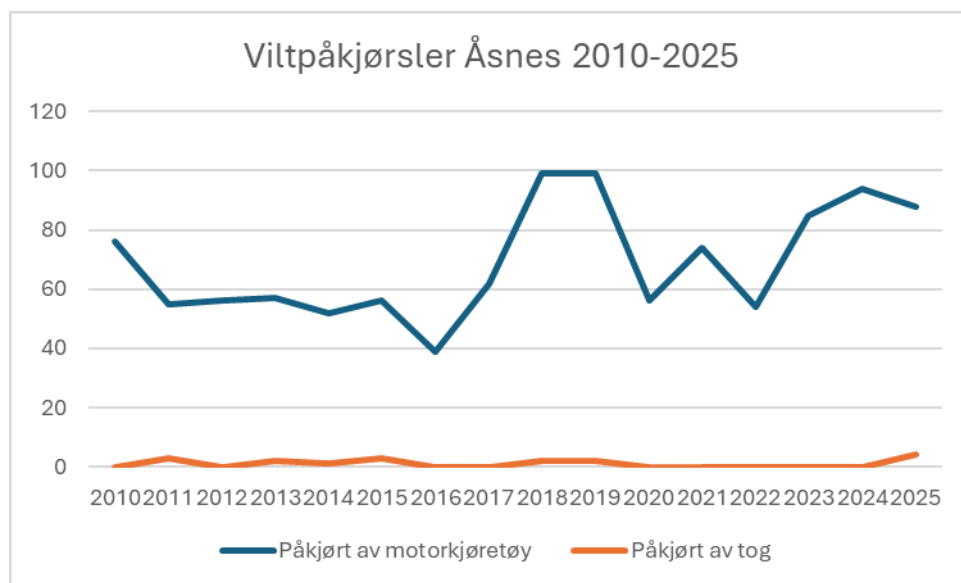
8. Hjorteviltet og trafikk

Den viktigste bestandsregulerende faktoren for hjorteviltet samlet i Åsnes og Våler er utvilsomt jakt, men antallet trafikkdrepte dyr er høyt.

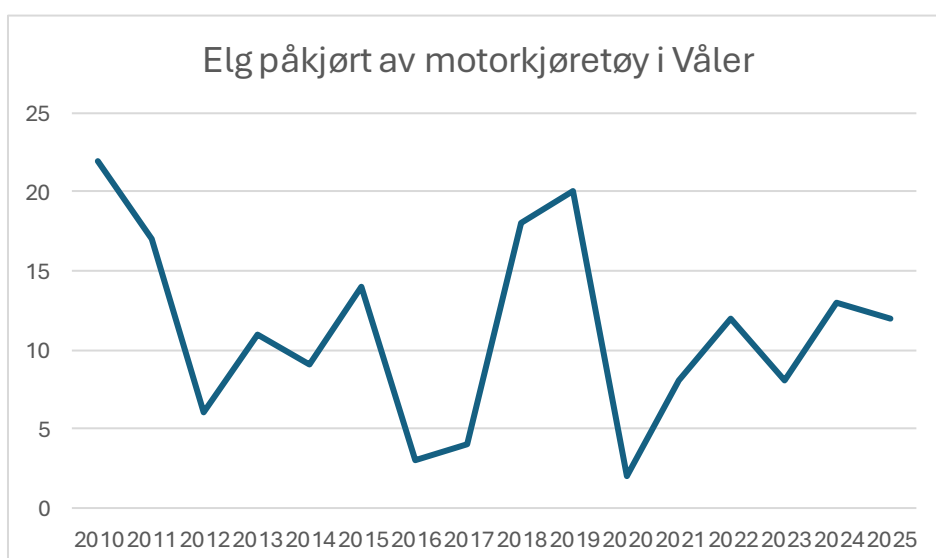
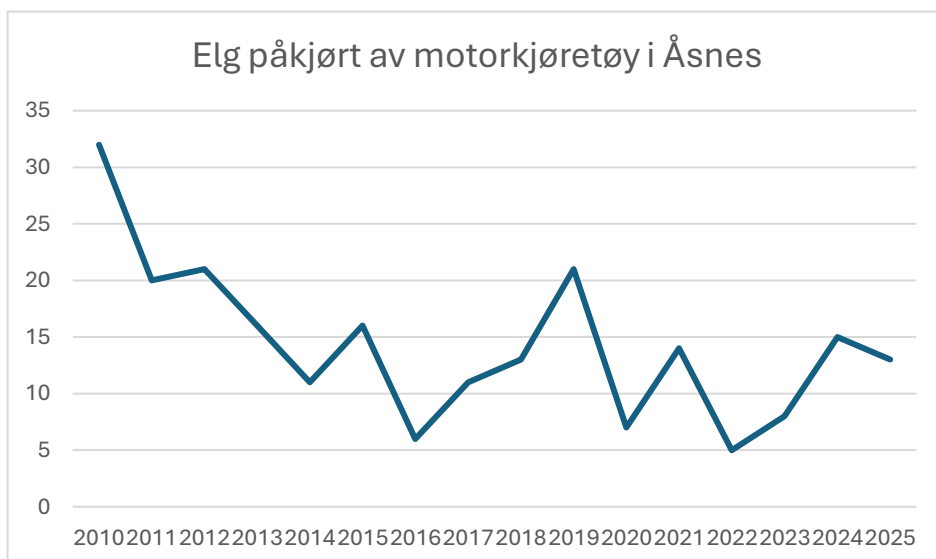
I Åsnes er det i årene 2024 til 2026 i gjennomsnitt trafikkdrept 12 elg og 77 rådyr pr. år.

For Våler er tilsvarende tall i samme periode i gjennomsnitt 11 elg og 41 rådyr pr. år.

Grafene under viser antall viltpåkjørslar av elg og rådyr fordelt på motorkjøretøy og tog.

De reelle tallene er nok høyere, da mange påkjørslar dessverre ikke blir meldt fra om. Vi ser at antall elgpåkjørslar er ganske stabilt og det henger nok sammen med elgtrekket og at vi har både riks- og fylkesveger med høy hastighet. Trafikkdrept elg i Åsnes i 2025 var 13 og 75 rådyr mens det i Våler var 12 trafikkdrept elg og 34 rådyr.

For elg ligger antallet påkjørsler i forhold til felt elg i jakta under 10 % for begge kommunene. Det skal likevel arbeides for å få ulykkesstatistikken ned.

Vi har ikke hatt tilfeller av trafikkdrept hjort siden 2021.

9. Beite

På grunn av den økte ulvestammen har vi ikke småfe på beite i Åsnes og Våler kommuner. Det er et paradoks at det er en målsetting om å øke matproduksjonen i Norge, samtidig som tilnærmet hele beitenæringen i området har måttet legge ned. Det er politisk bestemt at ulven skal tillates å etablere seg i området. I tillegg til økonomisk tap meldes det om psykiske påkjenninger og redusert livskvalitet for både husdyreiere og øvrig befolkning. Det biologiske mangfoldet i området blir redusert ettersom tidligere beitede områder gror igjen. Kulturlandskapet endres og setervoller som tidligere huset et mangfold av særegne planter og insekter går over til å bli tett granskog. De siste årene har det blitt mer storfe som går på utmarksbeite med bruk av elektronisk overvåkning og uten fysiske gjerder. Dette systemet gir god oversikt på hvor dyra beiter og individuell kontroll på hvert enkelt dyr. Dyrene med slike elektroniske bjeller er synlige i en app som er åpen for alle andre brukere av utmarka. Det er ikke meldt om rovdyrskader på storfe på utmark siste 5 år.

Hjorteviltet beiter i liten grad på samme planter som husdyra, og de har et helt annet beitemønster. Beiting av hjortedyr vil derfor ikke kunne opprettholde de tidligere beitearealene. Elgen holder i noen områder lauvskogen nede, mens rådyr og hjort hovedsakelig beiter gras og urter i sommerhalvåret.

Elgbeiting på furu vinterstid kan utgjøre et problem i deler av kommunene. Elgen er et stort dyr som trenger mye næring, og i typiske vinterbeiteområder har beitetrykket vært så stort at furuforyngelsen er holdt nede i flere tiår. Det er også observert omfattende elgbeiting av gran. Fylkesmannen i Hedmark (nå Statsforvalteren i Innlandet) satte i gang et prosjekt for å undersøke omfang og utvikling av granbeiting i 2013. Resultatene viser en del beiting på gran og at beiteskader på gran bør være en del av beiterregistreringen i årene fremover. Siste beitetakst fra 2018 viste at beitetrykket fra hjorteviltet generelt var lavere enn det man kan akseptere.

Hjorten har et potensiale til å gjøre stor skade på gran. Barkgnag på vinterstid utgjør den største trusselen mot skogbruket. Hjorten velger ofte gran i Hkl. III der skadepotensialet er størst. Den spiser også skudd av både gran og furu.

Rådyret har et svært begrenset skadepotensiale ut over noe sporadisk beiting på enkelte planter i villahager vinterstid. Skogloven § 9, pkt 2 sier: «Der beiting av hjortevilt fører til vesentlige skadar på skog som er under forynging, eller der beitinga er ei vesentleg hindring for å overhalde plikta til å forynge skog etter § 6 i denne lova, skal kommunen som viltorgan vurdere om det er behov for å regulere bestanden av hjortevilt slik at beitetrykket blir redusert.»

9.1 Beitetaksering

Det er gjennomført beitetakseringer i både Åsnes og Våler i flere omganger.

I Åsnes er det beitetakst fra 2006, 2009 og 2013. I Våler er det tilsvarende taksering fra 2009 og 2014. Felles beitetakst ble gjennomført i 2018. Siste beitetakst fra 2018 viste at beitetrykket fra hjorteviltet generelt var lavere enn det man kan akseptere.

Det skal gjennomføres beitetakst i begge kommunene etter behov- dette følges tett opp med grunneierne. Ved neste taksering bør det innarbeides en instruks om at antall utviklingsdyktige planter pr. daa bør telles. Beiting av gran skal inngå i taksten.

Takstene ligger tilgjengelige på:

Elgbeitetaksering Våler og Åsnes 2018:

<https://www.vaaler-he.kommune.no/tjenestetilbud/landbruk/viltforvaltning/beitetakst-2018/>

Elgbeitetaksering Våler 2014 PDF, 7 MB ;

<https://www.vaaler-he.kommune.no/handlers/fh.ashx?FilId=20686>

Elgbeitetakst 2009 Våler PDF, 6 MB :

<https://www.vaaler-he.kommune.no/handlers/fh.ashx?FilId=20683>

Elgbeitetakst Åsnes 2009 PDF, 13 MB:

<https://www.vaaler-he.kommune.no/handlers/fh.ashx?FilId=20684>

Elgbeitetakst Åsnes 2013 PDF, 6 MB

<https://www.vaaler-he.kommune.no/handlers/fh.ashx?FilId=20685>

Oppsummert viser resultatene fra 2018 at beitetrykket i Åsnes og Våler nå er på et akseptabelt nivå og at hjorteviltbestanden kan økes noe.

10. Elg og rovdyr

Elgen står øverst på menylista til ulven. Elgkalver foretrekkes framfor større dyr. Ulven dreper derfor om lag dobbelt så mange dyr om sommeren, når kalvene er små, som om vinteren.

Små flokker og ulvepar dreper forholdsvis like mange dyr som en stor ulveflokk. Større ulveflokker klarer seg med å drepe det energibehovet deres tilsier, og spiser opp så å si all nyttbar mat. En ulveflokk dreper i gjennomsnitt 100-150 elg pr. år (Zimmermann, B, *pers. medd*) (Østlandsforskning ØF-rapport nr 4/2004).

I noen år vil det kunne være stor predasjon fra ulv i et område og i andre år mindre. Dette skaper en ekstra usikkerhet når man skal vurdere hvordan planlagt jaktuttak vil påvirke elgbestandens utvikling da et ukjent antall elg vil bli drept av rovdyr i tillegg til det som blir felt under jakta

Vi har også streifbjørn innom kommunene og bjørnen tar også en del kalver særlig tidlig på våren.

Våler og Åsnes kommuner er mest berørt av roviltpredasjon øst for Glomma, og da spesielt innenfor etablerte ulverevir. Vest for Glomma opptrer ulven enn så lenge mer som streifdyr, og predasjon på elg er mindre. Streifdyr velger sommerstid ofte heller beitedyr som sau, som vi har i kommunene vest for oss, Nord-Odal, Stange og Løten. Til gjengjeld dreper ulven da gjerne mange dyr, uavhengig av behovet for mat. Hvilken effekt ulvepredasjon har for elgstammen vest for Glomma er usikkert.

Øst for Glomma må predasjon av ulv tas hensyn til ved utarbeidelse av avskytingsplaner. Det er ekstra viktig å ta vare på produksjonsdyra for å kunne ha en høstingsverdig elgstamme. Kunnskap om nyetablering av ulvepar og yngling av ulv vil være svært nyttig for å kunne legge opp avskytingen av hjortevilt det enkelte år, slik at jakttrykket kan reduseres når predasjonstrykket er stort. Målet vil være å styre jakta slik at den resterende bestanden er så produktiv som mulig. Dette gjøres ved å ta ut flere kalv og ungdyr, mellom 50-70 % av det totale jaktuttaket, samt å ha nok eldre kuer og okser for å ha en optimal reproduksjonsrate.

På grunn av den usikkerheten ulvepredasjon bringer inn i forvaltningen av elgstammen, er det viktig med årlig evaluering av fellingsresultatene og «Sett elg» skjemaene slik at avskytingen raskt kan reduseres ved større nedgang i stammen. Det vil være behov for en ulik forvaltningsstrategi øst og vest for Glomma. Åpning av lisensjakt på ulv de siste årene har gitt uttak av revirer innenfor ulvesona, men som forskning viser er det kun et tidsspørsmål før nye ulver etablerer seg i tomme revirer.

En økende ulvestamme gir effekter ut over hjorteviltbestanden. Mye kadaver som blir liggende i skogen fører til bedre forhold for mindre rovdyr som rev, mår og rovfugl. Vi har f.eks sett en klar økning i jervebestanden i skogområdene etter at ulven kom tilbake. Økende bestander av små predatorer går ut over skogsfuglbestanden, og kan medføre at de naturlige variasjonene i skogsfuglbestanden flates ut på et lavt nivå. Forvaltning av ulvestammen ligger til overordnede myndigheter og utenfor det vi råder over lokalt.

11. Organisering, Ansvar og Kontroll

11.1 Aktører

Viltforvaltningen har mange ulike aktører. Det går et klart skille mellom den offentlige forvaltningen og den private.

Offentlige instanser i hjorteviltforvaltningen

- ✓ Regjering
- ✓ Klima- og miljødepartementet
- ✓ Miljødirektoratet

- ✓ Fylkeskommunen
- ✓ Statsforvalteren
- ✓ Kommunen

Private deler av hjorteviltforvaltningen

- ✓ Elgregioner
- ✓ Vald/ Utmarkslag/ Grunneierlag/ Viltstellområder
- ✓ Enkeltgrunneiere
- ✓ Brukerorganisasjoner (Jeger- og fiskerforeninger)
- ✓ Jegere

11.2 Ansvarsområder

Regjeringen har den overordnede forvaltningsmyndighet, også innen viltforvaltningen.

Klima- og miljødepartementet (KMD) er øverste myndighet i miljøvern saker herunder viltsaker. Hovedoppgaven er å fungere som sekretariat for departementets politiske ledelse.

Landbruks- og matdepartementet (LMD) overtok i 2018 ansvaret for den delen av forvaltningen som gjelder høstbare viltressurser.

Miljødirektoratet er det sentrale utøvende og rådgivende fagorgan for naturforvaltningen. Direktoratet er administrativt underlagt KMD og har faglig instruksjonsmyndighet overfor fylkesmennenes miljøvern avdelinger. Det innebærer at de kan gi generelle retningslinjer for saksbehandling, lovtolkning og bruk av skjønn. Direktoratet er klageorgan for vedtak fattet hos Statsforvalteren.

Fylkeskommunen har ansvaret for bestandsforvaltning av høstbare og ikke-truede viltarter. Her inngår myndighetsoppgaver samt veiledning og oppfølging overfor kommuner og rettighetshavere i forhold til slik vilt. Tidligere lå det meste av dette ansvaret hos Statsforvalteren.

Statsforvalteren er klageinstans i forhold til vedtak fattet av kommunen.

Kommunene har fått delegert mange oppgaver og ansvarsområder, også innenfor viltforvaltning de seinere årene. Etter at ordningen med statlige viltneimnder opphørte i 1993, ble disse oppgavene delegert til kommunen. Kommunen skal legge til rette for hensiktsmessig valdstruktur, kvalitetssikre data i Hjorteviltregisteret, gi informasjon om bestandsutvikling og godkjenne bestandsplaner

I Våler er det utvalg for Miljø, plan og teknisk som har ansvaret for politisk behandlingen av viltsaker. I Åsnes er det utvalg for samfunn og infrastruktur som har tilsvarende vedtaksmyndighet.

Kommunestyrene i begge kommuner har delegert vedtaksmyndighet til kommunedirektøren som så har videredelegert til sine kommunalsjef/virksomhetsledere.

Jakt på hjortevilt kan ikke under noen omstendighet drives uten tillatelse fra kommunen.

Valdet skal organisere og administrere jakt i tråd med lovverk og bestandsplan, fordele kvoter internt, rapporterefellingstall og betale fellingsavgift.

Jaktleder skal lede og organisere jakta, sikre human og forsvarlig jaktutøvelse, sørge for tilgang til godkjent ettersøkshund og medbringe ettersøksavtale under jakt.

11.3 *Kontroll*

Det enkelte vald er selv ansvarlig for at det blir gjennomført kontroll av skutt elg i det enkelte jaktfelt. Samtlige jaktlag i valdet skal fremvise elghoder til kontrollør på avtalt tid og sted.

Kommunen har ansvar for informasjon rundt det enkelte lags rapporteringsplikt til Hjorteviltregisteret. Kommunen oppfordrer alle lag til å benytte den digitale rapporteringsløsningen www.hjorteviltregistert.no, hvor alle relevante opplysninger skal legges inn daglig.

Rapporteringen fra jaktlagene danner grunnlaget for kommunens statistikk og har avgjørende betydning for beregning av bestandsutviklingen.

Kommunen benytter det sentrale hjorteviltregisteret til tildeling av fellingskvoter, rapportering av fellingsresultat og til å godkjenne data fra sett-elg observasjoner. Den ansvarlige i hvert enkelt bestandsplanområde skal før innsending til kommunen godkjenne dataene fra det enkelte lag i databasen på Hjorteviltregisteret.

12. *Viltfond*

12.1 *Formål*

Formålet med viltfondet er å skape en økonomisk bakgrunn for å fremme viltforvaltningen i kommunen, -med hjemmel i «Forskrift om kommunale viltfond og fellingsavgift for elg og hjort» fastsatt av Miljødirektoratet 15.mai 2011 med hjemmel i viltloven av 29.mai 1981 nr. 38 § 40, 43 og 48.

12.2 *Retningslinjer*

Viltfondet skal dekke utgifter til ettersøk og håndtering av skadd vilt og fallvilt i kommunen. Videre skal viltfondet brukes til tiltak for å fremme viltforvaltning, styrke kunnskapen om viltet, jaktorganisering m.m. i kommunen – og nabokommuner- gjennom samarbeid i regi av organisasjoner, enkeltpersoner eller kommunen selv.

Som inntekter til viltfondet skal regnes:

- Offentlig fellingsavgift for elg og hjort, fastsatt av kommunen
- Eventuelle overskudd fra det statlige viltfondet
- Fondets årlige avkastning
- Inntekter fra omsetning av eventuelt ulovlig felt vilt og fallvilt av hjortevilt.

Fellingsavgiftens størrelse følger de rammer som hvert år blir vedtatt i Statsbudsjettet. Våler og Åsnes benytter seg av makssats-beløpet fastsatt i forskrift. Grunnet reduserte elgkvoter er viltfondene nå brukt opp og fallviltarbeidet belastes kommunenes driftsbudsjetter.

Fristen for å søke midler fra viltfondet er 1. mars hvert år. Søknad sendes landbrukskontoret for Våler og Åsnes, og behandles administrativt. De siste 3 årene har det ikke vært midler til utdeling. Det jobbes fra sentralt hold for å få til en mer rettferdig fordeling av utgiftene tilknyttet kommunalt ettersøksarbeid.

13. Handlingsplan, oppsummering

13.1 Konkrete mål og tiltak for hver art

MÅL	GJENNOMSNITT 2016-2025	TILTAK	ANSVAR	GJENNOMFØRING
ELG				
Beitegrad <35%	Beitetaksten fra 2018 viste en beitegrad på <35%	Kontroll med avskytingen Nye beitetakst må på plass når bestanden har økt	Rettighetshavere/kommune	Planperioden 2026-35
Ku/okse < 2 I ulvesonen < 3	Åsnes 1,95/1,93 Våler 2,1/2,0	Spare flere okser	Rettighetshavere/kommune	Planperioden 2026-35
Kalv/ku > 0,7	Åsnes 0,55 Våler 0,55	Endret avskyting	Rettighetshavere/kommune	Planperioden 2026-35
Kalv/kalvførende ku >1,2	Åsnes 1,1 Våler 1,1	Endret avskyting	Rettighetshavere/kommune	Planperioden 2026-35

RÅDYR				
Involvere rettighetshavere mer	Fått færre vald Flere elgvald forvalter også rådyr	Oppfordre til samarbeid i større områder (vald)	Kommunen/rettighetshavere	Fortløpende
Høg produksjon og avkastning		Vinterfôring ved store snømengder / trafikktiltak	Rettighetshavere	Fortløpende
Redusere påkjørsler	Åsnes 64 stk Våler 53 stk	Øke jaktuttaket ved redusert minsteareal Påvirke vegmyndigheter og Banenor Informasjon	Rettighetshavere/ Kommune	Fortløpende
HJORT				
Holde beiteskader nede	Beitetaksten fra 2018 viste en beitegrad på <35%	Kontrollere vekst i stammen Benytte «Sett hjort» skjema aktivt	Rettighetshavere/kommune Rettighetshavere	Fortløpende
Holde en god kjønns- og aldersbalanse i stammen		Balansert avskyting ut fra stammens sammensetning. benytte «Sett hjort» skjema aktivt	Rettighetshavere	Fortløpende

For alle tiltakene vedr. bestandsstørrelse og sammensetning, gjelder at de vil bli evaluert årlig ut fra data i hjorteviltregisteret.

14. Vedlegg - frister

xx.januar	14 dager etter endt jakt – frist for å rapportere fellingsresultat/veker for elg, hjort og rådyr
15.januar	Frist for å fremme forslag om endring i minsteareal
1.mars	Frist for søknader til viltfondet
15.mars	Frist for kommunen til å fastsette forskrift om minsteareal
1.april	Frist for endring av vald, trekke ut et vald av godkjent bestandsplanområde, frist for kommunen å trekke tilbake valdgodkjenning, godkjenning av bestandsplanområde og bestandsplan samt tilbaketrekking av kvotefri jakt på rådyr
1.mai	Frist for godkjenning av nye vald, endringer i vald, godkjenning eller endring av bestandsplanområde eller bestandsplan samt søke om kvotefri jakt på rådyr
15.juni	Frist for kommunen til å godkjenne vald, bestandsplanområde, bestandsplan for elg eller hjort samt godkjenning av kvotefri jakt på rådyr
15.juni	Frist for utsending av fellingstillatelser